

12 نوامبر 2017

داکتر سید عبدالله کاظم

اقتصاد جنگ و بحران پولی و مالی افغانستان

از کودتای ثور تا سقوط طالبان

(بخش پنجم)

چگونگی چاپ بانکنوتها:

جای تعجب خواهد بود که اولین نوتهای کاغذی در دوره امانی در ضرابخانه کابل و مطبوعه صکوک آنجا به چاپ رسید. اینکه کاغذ و مواد طباعتی آن از کجا می آمد و از کدام رنگها استفاده میشد، معلومات دقیق در دست نیست. ضرابخانه کابل در محوطه ارگ، عقب وزارت خارجه قرار داشت، جائیکه یک زمان دفتر روزنامه انیس و اصلاح و مطبوعه عمومی واقع بود. یقین دارم هنوز هم بعضی از ما ها با نام صوفی عبدالحمید خان رئیس ضرابخانه آشنا هستند و شاهد صداقت، اهلیت و امانت داری آن مرحوم میباشند.

روایت است روزی امیر حبیب الله کلکانی، هنگامیکه میخواست نوتهای دوره امانی را به دوران اندازد، عبدالحمید خان رئیس ضرابخانه را بحضور خود احضار کرد و از او پرسید: این نوتها را تو چاپ میکنی؟ او گفت: بلی!، امیر گفت: حتماً از آنها در خانه زیاد داری؟ رئیس ضرابخانه جواب داد: امیر صاحب! نوتها در ضرابخانه چاپ میشوند، نه در خانه، مردم به همین فکر در این وقتها تاحال چند بار خود را در خانه من انداخته اند، ولی چیزی نیافته اند. امیر گفت: امر میکنم در نوتها چندین مهر بزنند تا هرکس نتواند کاغذ های خود را در چلند اندازند.

امیر موصوف با آنکه یک شخص اُمی و بیسواد بود، میدانست که اداره پول تا چه حد برای حکومت اهمیت دارد و باید سخت زیر مراقبت و کنترل باشد، ولی متأسفانه که در سالهای 80 و 90 قرن بیست یعنی دوره حکومت خلقی - پرچمی و بعد از آن حکومت تنظیمی و طالبی با پول ملی که ملکیت عامه و جز هویت و حیثیت ملت است، چنان بیرحمانه برخورد صورت گرفت که با نشر بیحد و اندازه آن، ارزش پول افغانی هم از نظر توان خرید (ارزش حقیقی) و نیز در برابر اسعار خارجی بطور سرسام آور نزول کرد که حتی حیثیت یک کاغذ عادی را بخود گرفت. برعکس آنچه که در دوره جمهوری شهید داؤد خان نرخ تبادل یک دالر امریکائی به 38 افغانی به اوج ارزش تبدلوی خود در برابر اسعار خارجی رسیده بود، پس از آن در نتیجه کودتای ثور ارزش افغانی در برابر دالر امریکائی به سرعت روبه کاهش گذاشت، چنانکه در دوره داکتر نجیب یک دالر به 1000 افغانی و در دوره استاد ربانی یک دالر به 5000 هزار افغانی و در دوره طالبان یک دالر به 50 تا 90 هزار افغانی تبادل میگردید. برطبق ارقام رسمی در ماه می 1999 (1378ش) یک دالر در کابل به 42675 افغانی و در عین وقت در مزار شریف (پول افغانی منتشره دوستم) یک دالر به 94250 افغانی تبادل می شد.

د پانو شمیره: له 1 تر 9

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لېکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

در این ارتباط باید تصریح کرد که وقتی روابط جنرال عبدالرشید دوستم با حکومت استاد ربانی برهم خورد و دوستم در "شورای هماهنگی" شامل گردید، استاد ربانی ارسال پول را از کابل برایش قطع کرد و دوستم با روابطی خاصی که با مراجع روسی داشت، مطبوعه چاپ پول در مسکو (معلوم نیست تحت کدام شرایط) موافقه کرد تا برای دوستم نوت‌های ده هزار افغانی را به عین شکل و اما به سلسله شماره های متفاوت چاپ کند و آنرا در اختیار دوستم قرار دهد. این نوت‌ها که در شمال افغانستان به دوران افتاد، به نوت‌های "دوستم" مسمی گردید و به دلیل وفرت مقدار پول در دوران در شمال، ارزش تبدلوی پول افغانی در آنجا به یک دالر تا بیش از یکصد هزار افغانی سقوط کرد.

بهر حال طوریکه در بالا گفته شد، نوت‌های مسمی به "خزانه" در سال 1314 (1935) در سویس به شکل آفست چاپ میگردید، اما وقتیکه اولین بانک بنام "شرکت سهامی افغان" که اساساً ماهیت تجارتي داشت، ولی برای بار اول امور بانکی را نیز بعهده گرفت و با سرمایه مشترک خصوصی و دولتی در سال 1311 (1931) به تشبث عبدالمجید خان زابلی در کشور تأسیس شد و در سال 1314 به "بانک ملی افغان" تغییر نام داد، هیأتی را به منظور چاپ بانکنوت در سال 1319 (چندی قبل از شروع جنگ جهانی دوم) به اروپا اعزام کرد. هیئت نخست موافقه نمود تا نوت‌های جدید افغانی در جرمنی چاپ شوند، اما آغاز جنگ در آن وقت مانع اینکار شد. چون ادامه چاپ نوت‌ها در سویس از یکطرف وقت بیشتر را دربر میگرفت و از طرف دیگر با مصارف زیادتر توأم بود، از آنرو بعد از یک بررسی طولانی در مدت یک سال با یک کمپنی انگلیسی در لندن قرارداد چاپ بانکنوت‌ها عقد گردید. از آن تاریخ تا اوایل کودتای ثور 1357 نوت‌های افغانی متواتر در لندن چاپ می شدند.

مرحوم حبیب الله اچکزی رئیس اسبق دافغانستان بانک ضمن یک صحبت شخصی که در سالهای اخیر عمرش در شهر فریمانته - کالیفورنیا با این نگارنده انجام داد، در برابر این سؤال که چگونه مصئونیت پول هنگام چاپ عملی میشد، گفت: اینکار زیر نظر یک هیئت مختلط از نمایندگان حکومت افغانستان، حکومت انگلستان و کمپنی چاپ بانکنوت‌ها صورت میگرفت، طوریکه کلیشه بانکنوت‌ها را در یک صندوق مخصوص با مهر و لاک هر سه هیئت در مرکز رسمی نگهداری میکردند و حینیکه چاپ نوت هر بار رویدست گرفته میشد، صندوق در حضور هیئت باز میگردد و کلیشه‌ها زیر چاپ میرفت. در طول مدت چاپ، هیئت از جریان چاپ مستقیماً نظارت میکرد و بعد کلیشه‌ها دوباره مهر و لاک شده به مرجع مخصوص انتقال می یافتند. موصوف افزود: این روش در طول سالهای مدید بطور مؤثر کار داد و در این مدت کوچکترین مشکل در زمینه به وجود نیامد. تنها در سالهای اخیر سلطنت یکی دوبار نوت‌های تقلبی در بازار دیده شد که روی انگیزه های سیاسی از طریق پاکستان داخل کشور گردیده بود. (دیده شود: کاظم، سیدعبدالله: "افغانستان بسوی انفلاسیون سرسام آور"، چاپ کالیفورنیا، فبروری 1995، صفحه 11 تا 14)

معضله اساسی بعد از کودتای ثور وقتی آغاز شد که رژیم خلقی - پرچی چاپ بانکنوت‌های جدید را به شوروی سابق تفویض نمود که نوت‌ها در آنجا توسط یک کمپنی آلمان شرقی چاپ میشد. نظارت واقعی در امور چاپ بانکنوت‌های افغانی چه در آنوقت و چه در زمان حکومت تنظیمی و طالبان در مسکو عملاً بدست مقامات شوروی آنوقت و بعداً روسیه قرار داشت. واضح است که آنها در کار چاپ بانکنوت‌های افغان دست آزاد داشتند و از اینطریق در جائیکه جنگ و اسلحه مؤثریت لازم نداشت، آنها از این راه و وسیله استفاده های ناجایز کردند که شرح آن در این مختصر نمی گنجد.

اینکه چرا بعد از سقوط نجیب و بقدرت رسیدن حکومت تنظیمی باز هم چاپ نوتها مثل سابق به همان شیوه، شکل و دیزاین دوره خلقی - پرچمی در مسکو صورت می‌گرفت و چرا حکومت تنظیمی تغییری در آن وارد نکرد، دلیلش واضح است که حکومت استاد ربانی و همچنان بعداً طالبان در نظر داشتند تا برای اختفای چاپ بسیار وافر نوتهای جدید، چنین جلوه دهند که گویا پول در دوران، همان پولهای دوره قبلی است که به نشر رسیده است. آنها بدینوسیله میخواستند مسئولیت سقوط فاحش ارزش پول افغانی را از شانه های خود دور سازند، درحالیکه شواهد زیاد وجود دارد که هر هفته به کانتینرها پول جدید از مسکو به حکومت کابل و نیز برای طالبان تسلیم داده میشد و حکومت آنرا به مصارف جنگی خود و هم رزمان خود می رسانید. (برای مزید معلومات دیده شود مقاله : "تاریخچه پول کاغذی در افغانستان"، از این قلم، منتشره : افغان جرمن آنلاین، درسه قسمت، مورخ 23 مارچ 2016)

طوریکه قبلاً تذکر رفت، برطبق موافقتنامه مشهور "اسلام آباد" که بین هشت رهبر جهادی بتاريخ 7 مارچ 1993 در اسلام آباد - پاکستان زیر نظارت عربستان سعودی و هدایت نواز شریف به امضا رسید و حکومت تنظیمی در کابل برطبق آن تشکیل گردید، به اساس فقره "ل" ماده ششم ضمیمه این موافقتنامه که صلاحیت های رئیس جمهور را مشخص می ساخت، در مورد اداره پولی، صلاحیت اجازه نشر پول یعنی «صدور اجازه رسمی برای چاپ بانک نوتها» تنها به رئیس جمهور منحصرأ داده شده بود. به این اساس ستاد ربانی به حیث رئیس جمهور آنوقت مسئولیت مستقیم بحران بزرگ پولی کشور را شخصاً بدوش داشته است که در اثر این بی مبالاتی و عدول از اصول اساسی نشر پول، صدمه کلی به حیثیت و اعتبار پول افغانی در داخل و خارج کشور وارد آمد.

اگر این موضوع از نظر قانونی تعقیب گردد، شدت این عمل جرمی تا حدی بالا میرود که با در نظر داشت مواد 302 و 303 فصل دهم "قانون جزاء" (سال 1355) افغانستان که تا آنوقت و تا اکنون مرعی الاجراء میباشد، در مورد "جعل پول مروجه" و نیز برطبق ماده 304 آن: کسیکه «ارزش پول افغانستان یا اسناد دولتی را تنزیل نماید و یا اعتماد بازار های داخلی و یا خارجی به اثر آن متزلزل گردد، محکمه میتواند مرتکب را به حبس دوام محکوم نماید». البته باید تصریح کرد که عدم رعایت اصول و مقررات بانکی و اغماض عمدی و بی توجهی در مورد نشر بانکنوت بیش از حد لازم چه در زمان رژیم خلقی - پرچمی بخصوص در دوره داکتر نجیب و چه در زمان حکومت تنظیمی از طرف رئیس جمهور وقت استاد ربانی و نیز ادامه آن به وسیله طالبان جداً قابل بازپرس بوده و با آنکه آنها اکنون به دیار ابدیت شتافته اند و مسئولیت این صدمه بس بزرگ را در اقتصاد کشور با خود به قبر برده اند، اما مسئولیت ملی آن در سینه تاریخ ثبت و در جمله کارنامه های منفی ایشان افزوده میشود. با این حال کسانی که مرتکب همچو جرایم شده اند، جا ندارد که محلات یا مؤسسات به افتخار آنها نام گذاری شوند.

از همه مهمتر خیانت جنرال عبدالرشید دوستم در این راستا است که بدون صلاحیت قانونی به نشر بانکنوت های مشابه 5000 افغانیگی و 10000 افغانیگی رژیم ربانی پرداخته و آنرا به دوران انداخته بود، باید این خیانت ملی از طرف اداره خرنوالی تحقیق و تعقیب گردد. در این مورد باید گفت که این جرایم بزرگ اقتصادی شامل عفو جرایم جنگی و ضد بشری قبل از ایجاد نظام جدید 2001 مصوبه ولسی جرگه نمیگردد، لذا جنرال دوستم نیز جوابگوی جرمی میباشد که در آنوقت به ارتباط چاپ غیرقانونی پول افغانی مرتکب شده است، اکنون باید مورد بازپرس قانونی قرار گیرد.

نوت 5000 افغانیگی و 10000 افغانیگی که بار اول در دوره استاد ربانی چاپ و در جلند گذاشته شد

سقوط ارزش پول افغانی در برابر اسعار:

افغانستان در سالهای قبل از 1970 از سیستم نرخ تبادله ثابت پیروی میکرد. این نرخ با ملاحظه مقدار پشتوانه ذخیره طلا (به ارزش تقریباً 800 میلیون دلار امریکائی) در اثر موافقه حکومت افغانستان و مقامات پولی بین المللی (صندوق وجهی بین المللی) یک دلار امریکائی معادل 45 افغانی بطور ثابت تعیین شده بود. در جوار این نرخ ثابت که برای تبادلات رسمی مورد استفاده قرار میگرفت، مارکیت آزاد نیز وجود داشت که در آن نرخ تبادله هر روز بطور آزاد از طریق عرضه و تقاضای اسعار معین می شد، بانک مرکزی حق نداشت پول بیشتر از تنایب پشتوانه را به دوران اندازد، مگر آنکه پول را رسماً تنزیل ارزشی دهد. در سیستم مذکور با موجودیت کنترل بر نشر پول، خطر به وجود آمدن انفلاسیون از آن طریق بسیار کم بود. این محدودیت در بسا موارد که ضرورت به مقدار بیشتر پول احساس می شد، مقامات پولی را به مشکل مواجه می ساخت. از سال 1970 به بعد که سیستم نرخ تبادله شناور یا متحول در جهان بمعرض اجراء قرار گرفت، افغانستان

د پانو شمیره: له 4 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

از آن پیروی نمود و رابطه افغانی با مقدار طلا (به حیث پشتوانه) از بین رفت. از آن به بعد در افغانستان بانک یا به عبارت دیگر حکومت دست آزاد برای نشر پول پیدا کرد.

در رابطه با تعیین نرخ اسعار دو حالت به وجود آمد:

یک - نرخ ثابت که فقط به منظور تصفیه معاملات رسمی و پرداخت های خارجی به موافقه صندوق وجهی بین المللی تثبیت می شد و دیگر در معاملات غیررسمی نرخ تبادله آزاد بود که از طریق عرضه و تقاضای اسعار در مارکیت هر روز تعیین میگردید. افغانستان به حیث عضو صندوق وجهی بین المللی برای تصفیه حسابات قرضوی با آن بانک نرخ رسمی (1 دالر = 45 افغانی) را تا سال 1978 نگهداشت. بعد از آن این نرخ به (1 دالر = 50 افغانی) و بعدتر به (1 دالر = 1000 افغانی) بالا برده شد که این تغییر به مقایسه سالهای 70 و 80 میلادی در حقیقت یک تنزیل ارزشی پول افغانی را (از 50 افغانی به 1000 افغانی فی دالر) به اندازه 20 چند در تصفیه معاملات با صندوق وجهی نشان میدهد. (هفته نامه امید، شماره 138، صفحه ج، مورخ 12 دسمبر 1992)

دو - نرخ تبادله آزاد که بدون ارتباط با نرخ تبادله رسمی که فقط از طریق عرضه و تقاضای اسعار در مارکیت تعیین میشود. در طول سالهای قبل از کودتای ثور نرخ آزاد تبادله افغانی و دالر بین 40 افغانی تا 98 افغانی فی دالر در نوسان بود. در اواسط سالهای 60 میلادی یعنی دهه دموکراسی اغلباً نرخ تبادله در حوالی یک دالر معادل 90 افغانی، ولی در اواسط سالهای 70 یعنی دوره جمهوریت محمد داؤد خان این نرخ در حدود 40 افغانی تغییر کرد. این تغییر مثبت ناشی از یک تعداد عوامل خاص بود که ذیلاً به اختصار بیان میشوند:

1 - با ازدیاد عواید نفت در ممالک خلیج پروژه های عمرانی و انکشافی وسیع رویدست گرفته شد و یک تعداد کارگران افغان بطور شخصی به آن سرزمین ها رفته و بکار آغاز کردند. این کارگران مایحصل کار خود را متواتر به فامیل های خود در وطن ارسال میکردند و با این ترتیب مبالغ اسعاری فوق العاده بصورت دوامدار به کشور سرازیر شد و ارزش تبادلوی افغانی را در برابر اسعار بلند برد.

2 - بازار صادرات مجدد به پاکستان انکشاف قابل ملاحظه کرد، طوریکه تاجران افغان بعضی اموال را به افغانستان وارد کرده و بعد از تادیه محصول گمرکی آنرا فوراً بطور خصوصی به پاکستان صادر میکردند و از این راه منافع سرشار بدست می آوردند. در عین زمان تجارت ترانزیت مواشی بین پاکستان و ایران که به شکل قاچاق از مناطق جنوب و جنوب غرب افغانستان می گذشت، یک تعداد تاجران افغان را در این معامله سهیم و شریک ساخت. چون ارزش تبادلوی ریال ایرانی و کلدان پاکستانی مثل افغانی خوب نبود، بنا برآن معاملات به پول افغانی تصفیه می شد و پول افغانی بدینوسیله از جریان عادی معاملات در داخل کشور خارج میگردید که در نتیجه موجب بلند رفتن ارزش تبادلوی افغانی در برابر اسعار شد.

3 - فروش گاز طبیعی بالای شوروی به قیمت بلند تر که موجب افزایش در ذخایر اسعاری کشور گردید. در اثر این تحول و با استفاده از نرخ مساعد تبادلوی در مارکیت اسعار در افغانستان بانک متواتر یک مقدار اسعار را از مارکیت آزاد خریداری کرده و بدانوسیله مقدار عرضه پول افغانی را در بازار تا حدی جبران کرد. افزایش سریع و بی سابقه ذخایر اسعاری در افغانستان بانک بیانگر وضع سالم پولی آنوقت بود که قبل از آن نظیر نداشت.

د پانو شمیره: له 5 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

با کودتای ثور، مسئولیت مالی و پولی به خطر مواجه شد و نرخ تبادلۀ افغانی در برابر دالر تدریجاً رو به صعود گذاشت، ولی با استفاده از ذخایر اسعاری بانک مرکزی تا مدت چند این تغییر کمتر محسوس بود. نرخ تبادلۀ که در آغاز کودتای ثور (1 دالر = 45 افغانی) بود، تا سال 1359ش (1980م) در حدود (1 دالر = 65 افغانی) بلند رفت. بعد از هجوم قوای شوروی نرخ تبادلۀ به سرعت به (1 دالر = 100 افغانی) افزایش کرد. در سالهای 1982 تا 1987 با شدت جنگها، با وجودیکه امداد همه جانبه شوروی بنیۀ اقتصادی رژیم کابل را تقویه میکرد، ولی ویرانی منابع پولی و هجوم مردم از ده به شهر کمبود مواد غذایی و مصارف روزافزون جنگی موجب گردید تا دولت کسر بودجه را از طریق نشر پول تلافی کند. علوئاً در اثر این وضع صادرات افغانستان شدیداً سقوط نمود و برعکس حجم واردات به پیمان وسیع افزایش یافت. به اساس احصائیه های منتشره سالنامه احصائیه مالی بین المللی در سال 1356 (1977) - دوره جمهوری محمد داؤد صادرات افغانستان 306 میلیون دالر و واردات 328 میلیون دالر بود که تقریباً یک بیلانس نسبتاً متوازن تجارت خارجی را نشان میداد. اما در سال 1982 صادرات کشور 632 میلیون دالر و واردات به 1390 میلیون دالر رسید. از آن به بعد صادرات روبه سقوط فاحش گذاشت و واردات در حوالی سال 1982 باقی ماند. در سال 1990 صادرات به 235 میلیون دالر تقلیل یافت و اما واردات به 936 میلیون دالر رسید که بیلانس تجارت با کسر تقریباً 700 میلیون دالر مواجه شد. (سالنامه احصائیه های بین المللی، 1993، صفحه 176 و 177)

در اثر این پدیده ارزش تبادلوی افغانی در برابر اسعار متواتر روبه سقوط گذاشت، چنانکه در سال های 1365 تا 1371 (1986 تا 1992م) نرخ تبادلۀ یک دالر بالغ بر 1000 افغانی تغییر کرد.

بعد از سقوط نجیب و جاگزین شدن حکومت تنظیمی در کابل نوسان نرخ اسعار موقتاً تحت تأثیر روانی قرار گرفت، طوریکه نخست با امیدواری به آینده نرخ تبادلۀ افغانی در برابر دالر پایان آمد، ولی به مجرد شعله ور شدن اولین جنگها در همان وقت نوسانات وقفوی در آن مشاهده شد. از ماه اپریل 1992 تا ماه نوامبر آن سال نرخ یک دالر از 975 افغانی به 1140 افغانی بالا رفت (هفته نامه امید، شماره 31، مورخ 23 نوامبر 1992، صفحه 10)

در طول سال 1993 نرخ دالر از 1200 افغانی به 1800 افغانی تحول کرد. با آغاز جنگهای دوره چهارم که از اول جنوری 1994 شروع شد و تا سقوط کابل بدست طالبان ادامه یافت، ارزش تبادلوی دالر بطور بی سابقه و غیرقابل تصور بلند رفت، چنانچه در ظرف یک سال نرخ تبادلۀ یک دالر از 1800 افغانی به 4500 افغانی تقریباً دونیم برابر تغییر کرد. این تغییر حتی در ظرف یک روز چنان بزرگ بود که انسان را به حیرت می انداخت. جریده امید از قول رویتر در ماه سپتمبر 1994 چنین نوشت: «ادامه جنگهای یک هفته ای باعث بلند رفتن قیمت مواد غذایی و نیز نزول ارزش برابری پول افغانی گردید، طوریکه یک دالر با 4130 افغانی معاوضه گردید، درحالیکه یک روز قبل از آن یک دالر 3500 افغانی بود (امید، شماره 127، صفحه 12، مورخ 26 سپتمبر 1994).

بطور مختصر باید گفت که نرخ تبادلۀ دالر و افغانی از شروع کودتای ثور تا سقوط کابل بدست طالبان از یک دالر تقریباً 40 افغانی به 4520 افغانی تغییر نمود و این تغییر 125 چند افزایش ارزش دالر و یا تقلیل ارزش پول افغانی را در ظرف هفده سال نشان میدهد. این تغییر برای کشوری که به مرور زمان تمام مایحتاج خود را از خارج وارد میکند و تولیدات داخلی تقریباً در حال نابودی تقرب کرده بود، یک حقیقت بسیار تلخ و تأثر انگیز را بیان میکند.

در اینجا باز هم قابل تصریح میباشد که یک قسمت بلند رفتن قیمت ها بطور عموم و اسعار بخصوص در مدت کوتاه ناشی از حالات روانی میباشد که با وقوع جنگها و اوضاع ناقرار به سرعت روبه افزایش میرود و برعکس با امیدواری به صلح و برگشت احتمالی به آرامش، قیمت ها و نرخ تبادل اسعار رو به نزول می گذارد، چنانکه بعد ها نرخ تبادل یک دالرامریکائی در سال 1380ش (2001م) به تقریباً 60 هزار افغانی رسید.

برای شرح مزید این موضوع اخیراً سندی بدستم رسیده که نرخ خرید و فروش دالر را به افغانی در مارکیت آزاد اسعار نشان میدهد. این سند از طرف ریاست صرافهای شهر کابل در سرای مشهور "شهبازده" که در واقع مرکز بازار آزاد تبادل اسعار و ارسال حواله جات اسعاری میباشد، به نشر رسیده است. از روی این سند میتوان سیر وسطی تغییر نرخ تبادل افغانی را با دالر امریکائی از سال 1345 تا 1380 (1966 تا 2001م) طی دوره های مختلف مشاهده کرد، از اینقرار:

1 - از اواسط دوره مسمی به "دهه دموکراسی" تا کودتای 26 سرطان 1352:

1345 - خرید (یک دالرامریکائی) 74.54 افغانی، فروش 75.04 افغانی

1346 - خرید 75.22، فروش 75.72

1347 - خرید 74.11، فروش 74.16

1348 - خرید 74.92، فروش 75.42

1349 - خرید 90.08، فروش 90.58

1350 - خرید 83.65، فروش 84.15

1351 - خرید 77.20، فروش 77.70

2 - دوره جمهوریت شهید محمد داؤد - از 1352 تا 1357:

1352 - خرید (یک دالر امریکائی) 60.50 افغانی، فروش 61.00 افغانی

1353 - خرید 54.10، فروش 54.90

1354 - خرید 54.83، فروش 55.29

1355 - خرید 46.66، فروش 47.03

1356 - خرید 41.90، فروش 42.15

1357 - خرید 42.31، فروش 42.57

3 - دوره حکومت خلقی - پرچی - از 1358 تا 1370:

1358 - خرید (یک دالر امریکائی) 43.65 افغانی، فروش 43.78 افغانی

1359 - خرید 46.06، فروش 46.20

1360 - خرید 56.53، فروش 56.70

د پانو شمیره: له 7 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

- 1361 - خرید 74.10، فروش 74.36
- 1362 - خرید 100.42، فروش 100.49
- 1363 - خرید 121.52، فروش 121.91
- 1364 - خرید 132.72، فروش 133.16
- 1365 - خرید 149.80، فروش 150.25
- 1366 - خرید 179.11، فروش 179.83
- 1367 - خرید 214.84، فروش 215.50
- 1368 - خرید 413.75، فروش 414.72
- 1369 - خرید 675.91، فروش 679.35
- 1370 - خرید 1177.88، فروش 1183.03

4 - دوره حکومت تنظیمی (استاد ربانی) از 1371 تا سقوط کابل بدست طالبان (میزان 1375):

- 1371 - خرید (یک دلار امریکائی) 884.13 افغانی، فروش 889.10 افغانی
- 1372 - خرید 1534.04، فروش 1541.68
- 1373 - خرید 3830.62، فروش 3842.97
- 1374 - خرید 5498.99، فروش 5612.28
- 1375 - خرید 18000.64، فروش 18118.15

5 - دوره مختلط حکومت سیار استاد ربانی، طالبان و دوستم از 1376 تا 1380:

- 1376 - خرید (یک دلار امریکائی) 24483.60 افغانی، فروش.....؟؟ (درلست خوانده شده نتوانست)
- 1377 - خرید 45669.06، فروش ....؟؟
- 1378 - خرید 48057.09، فروش.....؟؟
- 1379 - خرید 67548.14، فروش.....؟؟
- 1380 - خرید 55616.14، فروش 55739.02

قابل ذکر است که چون لست فوق از طرف اتحادیه صرافان شهر کابل در سرای شهزاده ترتیب گردیده است، لذا شامل نرخ تبادل دالر با نوتهای دوستم در مزار شریف نمیباشد که در آنجا یک دالر بالغ بر 100000 افغانی (نوت های ده هزار افغانیگی دوستم) تبادل میگردید.

با ملاحظه سقوط سرسام آور ارزش تبادلوی افغانی با دالر از یکطرف و درعین زمان بلند رفتن سرسام آور قیمت ها از طرف دیگر سه مشکل عمده در داد و ستد های پولی به وجود آمد: یک: تأثیر روانی کم ارزش شدن بیحد پول افغانی که موجب بی اعتمادی مردم به آن گردید؛ دو: ترویج اسعار

د پانو شمیره: له 8 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

خارجی در معاملات روزمره که معمولاً به کلدار پاکستانی، تومان ایرانی و دالر امریکائی صورت میگرفت، زیرا اعتبار پول افغانی در معاملات، بخصوص وقتی از "الف تا ی" از خارج وارد میگردد، بسیار کم و نسبت عدم استقرار ارزش آن در تبادل اسعار تاجران برای جلوگیری از خساره و ضرر ناگزیر معاملات را در بازارهای داخلی بیشتر به اسعار خارجی انجام میدادند؛ سه: انتقال و شمارش پول، طوریکه حتی برای خرید روزمره هر شخص یک خریطه بزرگ پول را با خود حمل میکرد و برای پرداخت های تجارتي پول را به وسیله یک کراچی کوچک دستی انتقال میدادند و ساعت ها را در بر میگرفت تا پولها را بشمارند؛ چهار: کسی حاضر نبود تا نوتهای کمتر از 500 افغانیگی را در معاملات قبول نماید، لذا معامله را مشروط به تادیه نوتهای بالاتر از 500 و یا 1000 افغانی میکردند که در اینصورت نوتهای کمتر از مبلغ فوق را کسی چندان به خوشی قبول نمیکرد. با این ترتیب واحد پول ملی کشور یعنی افغانی در داخل کشور تقریباً حیثیت و اعتبار معاملاتی خود را از دست داده بود.

د پانو شمیره: له 9 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ